

Присъствия/Отсъствия на българската жена

Присъствия/Отсъствия, СГХГ, изложба, организирана по идея на Ирина Генова, доцент в НБУ, и Любинка Стоилова, доктор по архитектура. Посвещава се на 80-годишнината на българската асоциация на университетските жени, приключил на основаното през 1924 Дружество на българките в висше образование. Продължава от 8 ноември до 3 декември 2006. Акцент в изложбата са 35 живописни произведения на 25 художнички, между които Вера Лукова, Понка Константинова, Зоя Паприкова (Автопортретът ѝ се показва за първи път), Тодорка Бурова (също за първи път на изложбата), фотографията, Виктория Ангелова-Винарова, Параскева Ганчева, Гергана Фоке-Генова, Мария Сапарева и Мара Захариева. Успоредно с тях са представени видеоинсталациите на Аделина Попнеделева, Надежда Олег Ляхова, София Хаджипапа и творческия тандем - Нина Ковачева и Валентин Стефанов.

Силни личности от различни поколения

Авторките на изложбата прехвърлят своеобразен мост през годините, за да срещнат в едно изложбено пространство личността на жената-художник или архитект от началото и втората половина на миналия век с личността на жената-художник днес. Избраното заглавие - *Присъствия/Отсъствия* обръща вниманието и напомня за значимото място, което тези жени са имали през десетилетията в обществения и културен живот на страната.

През първите десетилетия на века пред жените-художнички стои проблемът за професионалното им образование и участие в художествения живот в страната - изложби, журита, откунки и т.н.

Въпреки негативните обществени нагласи в това отношение, те мислят и творят произведенията си в големи формати, прилагачи повече на изложбеното, не на домашното пространство. Техните творби са жизнерадостни, оптимистични и отразяват интимния им свят, показват модерния градски начин на живот. Без да желаят да се сравняват или да навлизат в полето на "мъжкото" творчество, първите жени-художнички с професионално образование отстояват равноправното си място в културния живот на страната.

За много от представените в експозицията художнички и тяхното творчество е писано достатъчно. Разбира се, и днес не е излишно отново да се обърнем към произведенията им, за да можем да успеем "на живо" техния темперамент и модерен художнически усет, запечатан завинаги в автопортрети и натюрморти.

Интересно е да се отбележи, че в изложбата са показани автопортрети на художничките. Това само по себе си е качество на експозицията, тъй като е любопитно да се разбере как самите те са се виждали. Почти всички са насочили пряк поглед към зрителя и към себе си. Единствено така те могат да изобразят не външния образ, а темперамента си. Вниманието естествено се насочва към "Автопортрет" (Циганка) на Васка Баларева. Погледът се фокусира не толкова върху живописното изграждане и избраното в тричетвърти положение на главата, а по-скоро е привлечен от очите и изражението, в които се разчита напрежение и вероятно търсено силно емоционално състояние. Много дълбоко, замечтано-носталгично излъчване има и в автопортрета (непоказван досега) на Зоя Паприкова, както и в тези на Елисавета Консулова-Вазова, на Елена Карамихайлова. Интересно са вгледали себе си и Султана Суруджон, и Маша Живкова-Узунова. Султана Суруджон се вглежда в огледало, абсолютно незаинтересована от ставащото около нея, погледана от собствения си свят, а Маша Живкова вижда себе си като в далечна ренесансова епоха. Само тези няколко примера са достатъчни, за да разкрият многообразните характери на тези жени, но същевременно и да покажат една обща за всички тях характеристика - жени, които знаят кои са, какво могат и какво искат.

У нас периодът след 1944 до 1970-те години продължава да бъде достатъчно труден за професионалната реализация на

жените-художнички. Променени са социкултурните обстоятелства от 20-те и 30-те, променени са и политическите условия, но жените-художнички все още не се допускат до преподавателска дейност на "по-престижни" дисциплини в Академията. Много добри художнички, като Тодорка Бурова, Лика Янко или Славка Денева, не могат да изагаат и продават своите картини. В този смисъл техните имена присъстват в историята на изкуството ни, но произведенията им липсват в пълнота в официалните музейни институции.

Тогава, а и сега жените се опитват да прекратват забрани, създадени и насаждани с годините от страх, незнание и бездействие.

Днес художничките търсят да изразят себе си чрез съвременни техники и неизползвани досега художнически практики. Опитват се да покажат и решат в творбите си терзаещите ги проблеми и въпроси, различни емоционални състояния. Може би и затова Ирина Генова с сметнала за необходимо да допълни мозайката от жени-художнички от миналия век с някои от последните творчески търсения на Аделина Попнеделева - видеозапис на перформанса *Нирвана*, Надежда Олег Ляхова и нейното видео *Разговор*, София Хаджипапа с безкрайното си повторение на *Видео проекция TV plasma* и не на последно място - творческия тандем Нина Ковачева и Валентин Стефанов с *Чужденецът в нас самите* - видеоинсталация.

Всички те работят с друга изобразителна и изразна техника и сякаш отново чрез произведенията си, също като жените-модернистки на ХХ век, се вглеждат в себе си, търсят отговори и дават нестандартни обяснения.

Разглеждайки изложбата *Присъствия/Отсъствия* на Ирина Генова и Любинка Стоилова, неволно правим паралел между жените-художнички от различни поколения. Естествено, изваждаме най-вече повече прилики по отношение на личностните характеристики на представените в експозицията жени-художнички и архитекти, отколкото различия, които откриваме в разделящите ги времеви пространства и използваните изразни средства.

Какво обединява днес тези силни личности от различни поколения? Обединява ги своеобразният им и свободен художнически начин на изразяване, различен от академичния. Обединява ги търсенето и силно желано от художничките присъствие в обществените и художествени институции на страната. Обединява ги мощният им начин на мислене, засягащ актуални и същностни човешки, социални и културни проблеми.

И накрая, съзнавайки положените големи усилия в последователна изследователска дейност за реализирането на една такава, позволявам си да я нарека, *концептуална* експозиция, мога да кажа, че всички тези основни и значими аспекти от живота на съвременната българска жена-художник и мислещата личност, тогава и днес, авторите на проекта *Присъствия/Отсъствия* успешно реализират и представят чрез творчеството и в изложбеното пространство на СГХГ.

Анжела Данева

Мария Захариева. Двойно изание на Черкванци "Св. Петка", "Сборна", София

MINISTERE DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE
ET DES BEAUX-ARTS
Ecole Nationale et Speciale des Beaux-Arts
Ecole Nationale d'Architecture
ECOLE REGIONALE DE ...